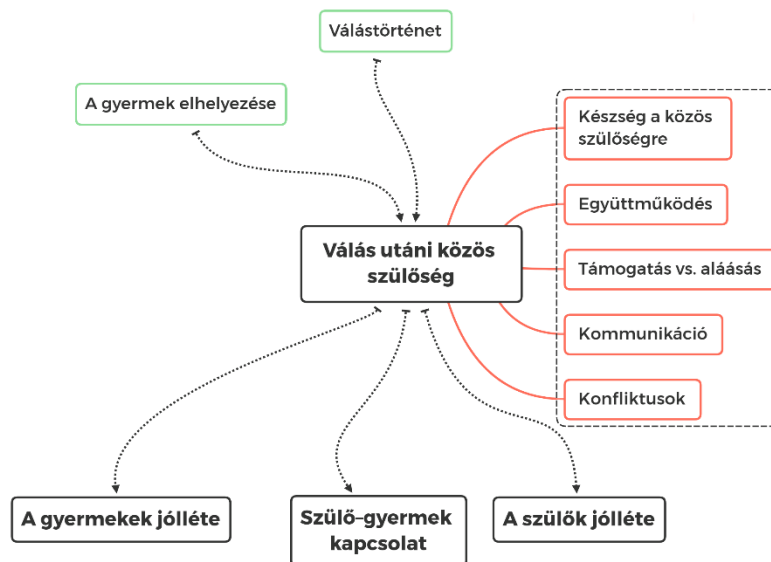

Szülőség a válás után

Zárójelentés az OTKA PD 131671 pályázatról

1. Szakirodalmi áttekintés

A válás utáni közös szülőségre vonatkozó irodalomkutatás során a Scopus, a PubMed és a Google Scholar adatbázisaiban kerestünk tanulmányokat, a „divorce”, „partnership dissolution”, „coparenting”, „parenting alliance” és „interparental conflict” keresőkifejezésekkel elsősorban az utóbbi 20 év tanulmányaira fókuszálva. A vonatkozó irodalmak áttekintése során gondolati térképet készítettünk, melynek legfontosabb témái az alábbi sematizált ábrán láthatóak (1. ábra).

1. ábra - A válás utáni szülőséggel kapcsolatban megjelenő témakörök

Az irodalmazásban hangsúlyos szerepet kapott még a közös szülőségi prevenciós képzések megismerése és ezen programok eredményességének mérésére irányuló vizsgálatok bemutatása (Pilinszki&Gyetvai, 2021). A projekt három éves időszakában végig folytattuk a vonatkozó szakirodalmak feltérképezését, a kutatási téma monitorozását. A projekt zárásakor a tanulmányok bibliográfiai adatait tartalmazó EndNote adatbázis 365 tételt tartalmaz (2000 utáni: 311; 2010 utáni: 204; 2015 utáni: 156).

2. Az adatfelvétel előkészítése

2.1 MÉRŐESZKÖZÖK ADAPTÁLÁSA

Az első év során több, a közös szülőséggel kapcsolatos kérdőív került adaptálásra. A következő kérdőíveket fordítottuk angolról magyar nyelvre:

- Coparenting Relationship Scale (Feinberg, Brown, & Kan, 2012)
- Experiences with Coparenting Scale (Beckmeyer, Ganong, Coleman, & Markham, 2017)
- Daily Coparenting Scale (McDaniel, Teti, & Feinberg, 2017)
- Residential Calendar (Sodermans, Vanassche, Matthijs, & Swicegood, 2014)
- Couple Conflicts and Problem-solving Strategies (Kerig, 1996)

Az első három mérőeszköz magyar változatát egy online adatfelvétel keretében validáltuk, a továbbiakat pedig a projektből finanszírozott kutatás kérdőívében használtuk először magyar nyelven.

2.2 A mérőeszközök véglegesítése és kutatásetikai engedély

A szakirodalmi kutatásra építve megalkottuk a kutatás kérdőívét nagy hangsúlyt helyezve a diádikus elemekre. A kérdőív fő blokkjai: szociodemográfiai modul; közös szülőség modul; konfliktus modul; válástörténet modul; gyermekek jólléte modul; szülők jólléte modul; szülő-gyermek kapcsolat modul. Az interjúk esetén vegyes módszertannal kérdeztük az alanyokat: az interjúk első felében narratív technikát alkalmaztunk, majd a közös szülőség és konfliktuskezelés témáiról az interjúkat féligstrukturált vezérfonal alapján vettük fel.

Benyújtásra került a tervezett vizsgálat etikai engedélyre vonatkozó kérelem, melyet az ETT Kutatásetikai Bizottsága elbírált és a szakmai-etikai engedélyt megadta (IV/10064-1/2020/EKU).

3. Adatfelvétel

3.1 Kérdőíves adatfelvétel

A kérdőívek felvétele előtt próbakérdezést végeztünk: először a kérdezőbiztosok „gyakorlasként” egymással vették fel a kérdőívet, majd a célcsoporthoz tartozó három fővel töltöttük ki. A tapasztalatok alapján rövidítettünk a kérdőíven, és további néhány minimális változtatást eszközöltünk.

A lekérdezést a járványhelyzet miatt online formában (zoom) végeztük. Bár sok erőforrást (humán és anyagit egyaránt) fordítottunk a kutatás promóciójára (lásd a 3.4 pontban), a diádikus jellegű adatok elérése komoly akadályokba ütközött. Mindkét fél megszólítása sokszor az együttélő pároknál is kihívásos, az elvált (és gyakran egymással konfliktusban álló) feleknél csak korlátozottan volt megvalósítható.

Az önkéntes jelentkezést követően egy tájékoztató levelet küldtünk a kutatásba jelentkezőnek és kértük annak továbbítására a volt párjának. Amíg nem érkezett be a részvételi szándék jelzése mindkét féltől, nem kezdtük meg az adatfelvételt. Ezt követően arra a stratégiára váltottunk, hogy a kutatásba jelentkező szülő egyéni lekérdezését követően kértük a tájékoztató levél továbbítására. Próbálkoztunk azzal is, hogy a családdal kapcsolatban álló harmadik szereplőn (mediátor, családsegítő) juttassuk el a felhívást mindkét félhez, azonban ez sem vezetett sikerre.

A kérdezőbiztossal történő adatfelvétel során mindössze 23 pártól sikerült diádikus adatokat nyerni (a tervezett 120 párhoz képest). Az adatfelvétel során sokan jelezték, hogy volt párjuk nem, de ők nagyon szívesen kitöltenék a kérdőívet. Megszerkesztettünk a kérdőív online, önkitöltős verzióját, amiben megteremtettük annak a lehetőségét, hogy egy kód és a kérdőív linkjének továbbküldésével párosíthatóak legyenek a diádikus adatok.

A kérdezőbiztossal és az önkitöltősen végzett adatfelvételből egy egyéni (N=404) és egy diádikus (N=24 pár) adatbázist hoztunk létre. Az egyéni adatbázis önmagában elemezhető, a diádikus adatbázis elemzése az alacsony elemszám miatt nem kivitelezhető.

3.2 Interjú adatfelvétel

A kérdőíves adatfelvétellel párhuzamosan elindítottuk az interjúzást is, majd inkább a kérdőíves lekérdezésbe csatornáztuk a jelentkezőket. Utólag visszatekintve úgy látom, érdemes lett volna a jelentkező diádokkal inkább interjút felvenni. 2021 ősz folyamán újraindítottuk az interjúk felvételét és folytattuk a következő munkaévben. Az interjúalanyok elérése, beszerzése itt is nehézkes volt, de itt ragaszkodtunk ahhoz, hogy diádikus lekérdezés maradjon. A nővumnak tekinthető diádikus interjúelemzés alacsony elemszámmal (N=15 pár), de működik.

3.3 Fókuszcsoport szakemberekkel

Az eredeti kutatási tervhez képest bővítettük a vizsgálati módszereket és a célcsoporttal foglalkozó szakembereket is megkérdeztük a témáról. 2021 ősz folyamán három fókuszcsoportot (N=21) szerveztünk olyan szakemberek bevonásával, akik elvált vagy válófélben lévő szülőkkel dolgoznak.

3.4 A kutatás promóciója

- Az adatfelvétel kezdete előtt egy hónappal indítottunk egy Facebook oldalt (<https://www.facebook.com/events/748110802767630>), ahol rendszeresen tettünk közzé a témához kapcsolódó információkat, érdekességeket, felhívásainkat, összesen 26 bejegyzést.
- A kutatás eseményét és a felhívást megosztottuk különböző közösségi online csoportokban, ahol a célcsoport tagjait érthettük el, ezenkívül szakemberek csoportjaiban is megosztottuk az információt.
- Felhívásunkkal közel 20 szakmai szervezetet kerestünk meg, akik kimondottan elvált szülőkkel, egyszülős családokkal foglalkoznak.
- Felhívásunkat kiküldtük a Pedagógiai Szakszolgálatoknak.
- Fizetett facebook kampányt indítottunk 3 alkalommal (összesen 45.000 Ft értékben, a pályázati költségvetésen felül).

4. Eredmények

Mivel a kutatás több altémájának publikálása még folyamatban van, egyes részeket részletesebben, a már publikált eredményeket pedig utalásszerűen mutatom be.

4.1 Mérőeszközök validálása

A kérdőíves lekérdezés során használt mérőeszközök egy részét eddig nem használták hazai vizsgálatokban, jelen kutatási projekt keretében kerültek lefordításra és validálásra. Ezek közül néhány mérőeszköz pszichometriai eredményeinek bemutatása nemzetközi szinten is érdeklődésre tarthat számot, néhányat pedig hazai folyóiratokban jelentetünk meg.

4.1.1 Kapcsolat a közös szülőségben / közös nevelésben skála (The Coparenting Relationship Scale (CRS), Feinberg et al., 2012)

Fő eredményeink azt mutatták, hogy a CRS magyar változatának és alszállainak belső konzisztenciája jó vagy kiváló ($\alpha=0,075-0,094$). A hétfaktoros struktúra CFA-ban gyenge modellilleszkedést mutatott, azonban a CRS-HU rövid változatának és hat alszállájának külön-külön jó volt az illeszkedése. Összefoglalva, a magyar CRS rövid változata és a különböző alszállák érvényesek és jól használható mérőeszközök a közös szülőség és annak egyes dimenzióinak felmérésére.

Az eredményeket közlő tanulmányt a Journal of Family Social Work (Q2, IF:1,091) folyóirathoz nyújtottuk be 2022 szeptemberében, jelenleg elbírálás alatt van.

4.1.2 Tapasztalatok a közös szülőségben / közös nevelésben skála (Experiences with coparenting scale (ECS), Beckmeyer et al., 2017)

A mérőeszköz a közös szülőség megélését és azzal kapcsolatos elégedettséget vizsgálja. A szemantikus differenciál skálát használó eszköz a válás utáni közös szülőség érzelmi oldalára kérdez rá, arra, hogy a szülők miként érznek a közös szülőségükkel kapcsolatban. A validáló tanulmányban két adatfelvétel eredményeit mutatjuk be: online validáló vizsgálat együttélő párokkal (N=638), közös szülőség a válás után (N=404). A mérőeszköz a fejlesztés során és jelen vizsgálatok adatai alapján is a közös szülőség egydimenziós mutatójának bizonyult, az elvált és együttélő mintán is jó modellilleszkedéssel, magas belső konzisztenciával ($\alpha=0,095$ és $0,097$) rendelkezik.

Az eredményeket közlő tanulmányt a Journal of Family Issues (Q1, IF: 2,072) folyóirathoz tervezzük benyújtani 2023 tavaszán.

4.1.3 Mindennapi közös szülőség / közös nevelés skála (Daily Coparenting Scale, D-COP; McDaniel, Teti, & Feinberg, 2017)

A 10 tételből álló mérőeszköz lehetőséget ad arra, hogy a válaszadók értékeljék a közös szülőség minőségének megélését. A validáló tanulmányban három adatfelvétel eredményeit mutatjuk be: online validáló vizsgálat együttélő párokkal (N=638), közös szülőség a válás után (N=404) és egy kisgyermekes szülőket vizsgáló országos reprezentatív felmérés (N=980). A mérőeszköz a fejlesztés során és jelen vizsgálatok adatai alapján is a közös szülőség egydimenziós mutatójának bizonyult, az elvált és együttélő mintán is jó modellilleszkedéssel, magas belső konzisztenciával ($\alpha=0,094$ és $0,097$) rendelkezik.

Az eredményeket közlő tanulmányt a Journal of Child and Family Studies (Q2, IF: 2,278) folyóirathoz tervezzük benyújtani 2023 első félévében.

4.2 Válás utáni közös szülőség típusainak leíró bemutatása

A közös szülőség két mérőeszköze (D-COP és ECS) és a konfliktusok gyakorisága alapján klaszterelemzést végeztünk, ami alapján négy közös szülőség csoportot különböztettünk meg. Az elnevezéseket a klaszterek jellemzői alapján adtuk: Együttműködő (magas közös szülőség, alacsony konfliktus; 30%); Konfliktus és aláásás (alacsony közös szülőség, magas konfliktus; 25,1%); Konfliktus és próbálkozás (közepes közös szülőség, magas konfliktus; 11,2%); Nincs kapcsolat (alacsony közös szülőség, alacsony konfliktus; 33,7%). Az közös szülőség klasztereket használva varianciaanalízist végeztünk és különböző változó csoportokkal való kapcsolatát vizsgáltuk. A legtöbb változó esetén szignifikáns különbségeket tapasztaltunk az egyes közös szülőségi csoportok között (1. táblázat).

	Együttműködő	Konfliktus és aláadás	Konfliktus és próbálkozás	Nincs kapcsolat	Anova sign.
Elégedettség a választási megegyezéssel/döntéssel	4,13	3,11	3,02	3,35	<,001
Saját felelősség a választásért	3,17	2,65	3,18	3,08	<,001
Partner felelőssége a választásért	3,68	4,40	4,46	4,17	<,001
Válasz óta eltelt idő	5,34	4,18	4,03	6,78	<,001
Konfliktuskezelés (együttműködés)	11,79	7,59	8,27	7,98	<,001
Konfliktuskezelés (elkerülés)	4,89	6,59	6,26	6,33	<,001
Konfliktuskezelés (verbális agresszió)	6,54	7,82	6,86	6,48	<,001
Konfliktuskezelés (gyermekek bevonása)	2,66	6,25	5,48	6,56	<,001
Szülő-gyermek kapcsolat (saját)	4,60	4,25	4,15	4,47	=,055
Szülő-gyermek kapcsolat (partner)	4,22	2,76	3,69	2,55	<,001
Apával töltött idő	16,92	12,55	10,03	7,66	<,001

1. táblázat - Közös szülőségi típusok jellemzői

A varianciaelemzés alapján jól jellemezhetőek az egyes közös szülőségi csoportok, még ha az oksági kapcsolatokról nem is tudunk mit mondani (keresztmetszeti vizsgálat). A közös szülőség és az egyes változók kapcsolata a legtöbb esetben amúgy is cirkuláris, azaz egy interdependens rendszerről beszélhetünk.

Az eredményeket közlő tanulmányt a Szociológiai Szemle (Q3, IF: -) folyóirathoz tervezzük benyújtani 2023 első félévében.

4.3 Válás utáni közös szülőség összefüggése a vizsgált kérdéskörökkel

4.3.1 A válás folyamata

A válást követő élethelyzet kiemelten fontos meghatározója, hogy a válási folyamat milyen jellemzőkkel bír. A szülők és gyerekek hogyan küzdöttek meg a válással járó veszteségekkel, mit kezdtek intenzív érzéseikkel. A kutatás adataira alapozó tanulmányunkban a válási folyamat különböző aspektusait vizsgáltuk, különös tekintettel arra, hogy a szülők igénybe vettek-e mediációs szolgáltatást a folyamat során. Eredményeink arra utalnak, hogy alacsonyabb minőségű közös szülőség tapasztalható azoknál a szülőknél, akiknél a válást megelőzően gyakoriak voltak a nagyobb konfliktusok, akik a válás folyamatát ellenségesebbnek élték meg, illetve akik nem vettek részt mediációs eljárásban.

Az eredményeket közlő tanulmány az Esély („A”, IF:-) folyóiratban jelent meg (Pilinszki&Wafra, 2022).

4.3.2 A gyermek elhelyezése

A válás kutatásában nemzetközi téren kiemelten fontos téma a gyermekről való gondoskodás formája (kizárólag az apánál, kizárólag az anyánál, váltott gondoskodás). A kérdésnek Magyarországon is különös aktualitása van, hiszen 2022 januárjától változott a Ptk. vonatkozó része és a közös szülői felügyeletről a bíróság az egyik szülő kérelmére is dönthet. Lényeges, hogy a közös szülői felügyelet jogi kategóriáját és a gyermekről való gondoskodás típusát ne mossuk össze, ugyanakkor szoros együttjárás tapasztalható a váltott gondoskodás és a közös szülői felügyelet között. Bár a váltott gondoskodás pozitív kimeneteleire számos külföldi vizsgálatban rámutattak, hazánkban a kérdéskört folyamatos szakmai és laikus viták kísérik. Ezért is számít hiánypótlónak a gondoskodás típusának és a szülők, gyerekek jóllétével kapcsolatos változók összefüggéseire vonatkozó empirikus adataink.

A gondoskodás formáját kutatásunkban nem kategoriális változóként mértük, hanem a szülőkkel töltött nappalok és éjszakák száma (Tartózkodási naptár) alapján határoztuk meg. Így a gondoskodás formájára vonatkozó adatokat magas mérési szintű változóként és utólag kategorizálva is elemezni tudtuk. A tartózkodási naptár alapján egy kétértékű változót képeztünk: váltott gondoskodásban nevelik a gyermeket (legalább 35%-ot van mindkét szülőnél); kizárólagosan vagy döntően az egyik szülőnél van a gyermek (a másik szülőnél töltött idő nem haladja meg a 35%-ot). A kérdőívet kitöltő szülők közel negyede (24%) váltott gondoskodásban neveli gyermekét. Varianciaanalízissel három fő változócsoport (gyermek jólléte, szülő jólléte, közös szülőség) és a gondoskodás formája közötti kapcsolatot vizsgáltuk.

	Váltott gondoskodás M (SD)	Kizárólagosan vagy döntően az egyik szülő M (SD)	Anova sign.
Szülők kapcsolata			
Közös szülőség (D-COP)	4,73 (1,61)	3,09 (1,84)	<0,001
Konfliktuskezelés (együtműködő)	10,43 (3,23)	8,36 (3,43)	<0,001
Konfliktuskezelés (elkerülő)	5,5 (2,35)	6,08 (2,47)	ns
Konfliktuskezelés (verbális agresszió)	6,76 (2,8)	6,85 (2,67)	ns
Konfliktuskezelés (gyermek bevonása)	3,41 (2,7)	4,85 3,01)	<0,001
Gyermek jólléte			
SDQ* - Összesített probléma	0,7 (0,21)	0,75 (0,24)	ns
SDQ - Érzelmi tünetek	0,46 (0,44)	0,64 (0,48)	0,003
SDQ - Viselkedési problémák	0,31 (0,29)	0,38 (0,37)	ns
SDQ - Hiperaktivitás	0,69 (0,54)	0,71 (0,54)	ns
SDQ - Kortárskapcsolati problémák	0,4 (0,39)	0,47 (0,43)	ns
SDQ - Proszociális viselkedés	1,62 (0,38)	1,54 (0,41)	ns
Mennyire kiegyensúlyozott?	7,57 (1,7)	6,78 (2,16)	0,003
Szülők jólléte			
WHO5 jóllét	24,06 (6,36)	22,02 (7,22)	0,025
Vitális kimerültség	2,58 (1,01)	2,75 (1,12)	ns

2. táblázat - A gondoskodás típusa és a vizsgált változók kapcsolata; Megj.: * Képességek és Nehézségek Kérdőív (Strengths and Difficulties Questionnaire)

A különböző gondoskodási típusok között szignifikáns különbségeket találtunk a szülői alrendszer változóiban, a gyermekek jóllétére és a szülők jóllétére vonatkozó változóknak is. A közös szülőség a váltott gondoskodást választó családoknál magasabb értéket mutat és a konfliktuskezelés tekintetében is vannak különbségek (együtműködő alszála pontszáma magasabb, a gyermeket bevonó alszála pontszáma alacsonyabb a váltott gondoskodás esetén). A gyerekek jóllétének szülői percepcióját tudtuk mérni. Ez alapján az SDQ skála érzelmi tünetek alszála alacsonyabb értéket jeleztek a váltott gondoskodásban nevelő szülők, ezzel összhangban a gyermeket kiegyensúlyozottnak tartották, mint a másik gondoskodási

csoportban. A szülők jóllétét tekintve a vitális kimerültségben nem volt szignifikáns különbség, a WHO jóllét mérőeszköze szerint magasabb jóllétről számoltak be a váltott gondoskodást választó szülők.

Az eredményeket közlő tanulmányt a Socio.hu („A”, IF: -) folyóirathoz tervezzük benyújtani 2023-ban.

4.3.2 Konfliktusok és konfliktuskezelés

Általánosságban elmondható, hogy a válás egyes szakaszai különböző gyakoriságú konfliktusokkal járnak. Jellemzően a válás előtt az otthoni légkört gyakori és intenzív konfliktusok terhelik, de két éven belül új egyensúlyi helyzet alakul ki, ahol sokkal kevesebb konfliktus van a szülők között. A konfliktusok gyakorisága mellett a konfliktuskezelés módja döntően befolyásolhatja a kimeneteket mind a szülőknél, mind a gyerekeknél.

Eredményeink azt mutatják, hogy a jelenlegi konfliktusok gyakorisága és a közös szülőség van szignifikáns kapcsolat, a válás előtti konfliktusok gyakorisága nem mutatott összefüggést a közös szülőséggel. A konfliktuskezelési stratégiák közül az együttműködés (+) és a gyermekek bevonása (-) mutat asszociációt a közös szülőséggel.

Az eredményeket a „20th Conference of the European Divorce Network” c. konferencián prezentáltam (Pilinszki et al., 2022), tanulmányként pedig a Journal of Divorce and Remarriage (Q1, IF:1,145) folyóirathoz tervezzük benyújtani 2023 januárjában.

4.3.3 Gyermekek jólléte

A válásra és a válást követő élethelyzetre fókuszáló kutatások legmeghatározóbb kérdésköre, hogy a különböző tényezők milyen összefüggést mutatnak a gyerekek jóllétével, iskolai előmenetelével, stb. Vizsgálatunkban a gyermekek jóllétét csak áttételesen, a szülők beszámolója alapján tudtuk értékelni. A kérdőívben szerepelt egy általános kérdés arról, hogy mennyire látja a szülő kiegyensúlyozottnak a gyermekét (1-10) és felvettük a Képességek és Nehézségek Kérdőív (Strengths and Difficulties Questionnaire) szülői verzióját.

A gyermekek jóllétét lineáris regressziós modellekkel vizsgáltuk, összesen hét modellt építettünk (SDQ teljes pontszámát és az öt alsókát, valamint a kiegyensúlyozottságra vonatkozó kérdést használva kimeneti változóként).

	SDQ teljes	SDQ-1	SDQ-2	SDQ-3	SDQ-4	SDQ-5	Kiegyensúlyozottság
Konfliktusok gyakorisága a válás előtt	-,048	,000	-,134*	,079	,041	-0,92	,052
Konfliktusok gyakorisága az elmúlt egy évben	,166*	,009	,063	,101	,187**	,120	-,025
A válás hossza (szubj.)	,041	-,122	,027	,086	,128*	-,047	-,116*
A válás nehézsége (szubj.)	-,032	-,037	-,064	,078	-,011	-,041	-,109
Konf.kezelés - Együttműködő	,093	,053	,071	-,010	,132	-,034	-,045
Konf.kezelés - Elkerülés	-,021	-,062	,036	-,030	-,035	,048	-,014
Konf.kezelés - Verbális agresszió	-,028	,056	,073	-,096	-,076	-,044	,020
Konf.kezelés - Gyermek bevonása	,171*	-,139*	,159*	,084	,073	,010	-,084
Szülő-gyermek kapcsolat (saját)	-,306**	,393**	-,218**	-,386**	-,178**	-,408**	,345**
Szülő-gyermek kapcsolat (partner)	-,055	,011	-,094	,049	-,009	-,101	,225**
Szülő jólléte (WHO)	-,018	,052	-,042	-,031	-,013	-,053	,088
Közös szülőség (D-COP)	-,046	,032	-,086	,014	-,041	,014	-,042
R ²	,189	,216	,141	,243	,113	,230	,293

3. táblázat - A gyermekek jóllétének lineáris regressziós modelljei; Megj.: * $p < ,05$; ** $p < ,01$;

1 - proszociális viselkedés; 2 - érzelmi tünetek; 3 - viselkedési problémák; 4 - hiperaktivitás; 5 - kortárskapcsolati problémák

A vizsgált változók közül a szülő-gyermek kapcsolat a gyermek jóllét-mutatóinak legerősebb prediktora, a gyermekkel való saját kapcsolata mindegyik alskálával, a gyermek kiegyensúlyozottságával is szignifikáns összefüggést mutatott. Egyes mutatókkal kapcsolatot látunk a gyermeket bevonó konfliktuskezelésnél, a válás hosszánál és a konfliktusok gyakoriságánál is.

Az eredményeket közlő tanulmányt az Esély („A”, IF:-) folyóiratba tervezzük benyújtani 2023-ban.

4.3.4 A szakemberek perspektívája

A válás során és a válást követő időszakban a szülők és gyerekek többféle szakemberrel találkozhatnak, akár közvetlenül a válás miatt (ügyvéd, mediátor, pszichológus), de a gyermekek intézményei (óvoda, iskola) kapcsolódhatnak – akár úgy, hogy a szülők konfliktusának színterévé válnak, akár annak érdekében, hogy a gyermek viselkedését jobban meg tudják érteni. A válás körüli segítő beavatkozások kihívásainak és lehetőségeinek jobb megismerése érdekében fókuszcsoportot tartottunk olyan szakemberek számára, akik közvetlenül vagy akár közvetetten a válásban érintett családokkal, szülőkkel és/vagy gyerekekkel dolgoznak. A szakemberek a legnagyobb kihívásnak az alábbiakat tartották:

- a gyermekek szempontjainak figyelembe vétele: A válófélben lévő vagy elvált szülőknek a „magányból, a beszűkült tudatból, a düh, harag, csak azért is megmutatom állapotából kell megérkezni oda, hogy a gyermekekre fókuszáljanak; esszük, nem esszük, ha jól akarjuk csinálni, akkor fókuszot kell váltani” – fogalmazott az egyik résztvevő.

- Folyamat – idő – tempó: Sokszor előfordul, hogy az egyik félben már megszületett a döntés a különválásról, és szeretné mielőbb tisztázni a válással összefüggő kérdéseket, míg a másik szülő még a párkapcsolat javításáért küzdene. A válás folyamata során fontos (lenne) időnként tudatosítani, hogy hol tartanak az egyes szereplők, hiszen nem egyszerre haladnak ebben a gyászfolyamatban.

- Informális és formális környezet: A válás mint családi életesemény kihat azokra a tágabb rendszerekre, melyekben a családtagok a mindennapok során dolgoznak, tanulnak. Épp ezért fontos lenne rendszerben gondolkodni, és nemcsak egyéni válaszokat adni, egyéni támaszt nyújtani, hanem összehangolt segítséggel hozzájárulni a családi rendszer minél békésebb és gyorsabb átalakulásához, a gyermekek számára is átlátható, kiszámítható keretek kialakításához.

A szakemberek véleménye és külföldi gyakorlatok alapján az alábbi lehetőségeket szerepeltettük:

- Mediáció és mediációs szemlélet: A válási folyamatban több olyan pont van, amikor segítséget jelenthet a mediációs eljárás azzal, hogy nehéz beszélgetésekhez biztonságos keretet és kiszámítható struktúrát ad.

- Válási terápia: Az egyéni és párterápiák a különválás előtt és a válás során hozzájárulnak a felek önismereti fejlődéséhez, a megszakadó kapcsolat dinamikáira való reflexióhoz, valamint az ezekből való tanuláshoz.

- Közös szülőség tréning: E programok elsődleges célja a szülők konfliktusainak csökkentése és együttműködésük, kommunikációjuk fejlesztése, hogy a kapcsolatuk felbomlásából adódó negatív hatásokat enyhítsék. Bár külföldön évtizedes tapasztalatok vannak a területen, Magyarországon sem önkéntes, sem kötelező jelleggel nem elérhető ilyen képzés.

Az eredményeket közlő tanulmány a Máltai Tanulmányok („A”, IF:-) folyóiratban jelent meg (Pilinszki, 2022).

5. A kutatási projekt tervezett folytatása

5.1 Tudományos közlés

A vizsgálat kvantitatív eredményeinek közlése folyamatban van, egy része megjelent, egy részét benyújtottuk nemzetközi folyóirathoz, a továbbiakat (min. három hazai és három nemzetközi) 2023 folyamán fogjuk benyújtásra. Ezen kívül a kutatás egyik altémáján (Poszttraumás növekedés és válás) dolgozik egy Phd-hallgató, amiből szintén várhatóak még publikációk.

5.2 Fejlesztési folyamat

2022. őszén a Magyar Kapcsolatügyi Mediátorok Országos Szövetség (MAKAMOSZ) szakembereivel történő együttműködésben fejlesztési folyamatba kezdtünk, melynek célja egy közös szülőség tréning kidolgozása elvált vagy válófélben lévő szülőknek. A tréning tematikája sok pontban illeszkedik a kutatás témaköreire: konfliktuskezelés, közös szülőség, a válás pszichés folyamata, gyermek szerepe. Nemzetközi téren már hagyománya van a válás utáni helyzetben támogatást nyújtó közös szülőség képzéseknek, önkéntes és a bírósági eljáráshoz kapcsolódó kötelező formában egyaránt.

A kutatási eredményekre épülő és hazai viszonyokhoz illeszkedő képzést először önkéntes egy pilot formájában valósítjuk meg, ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy a válófélben lévő és elvált szülők minél szélesebb köre juthasson a szolgáltatáshoz. A fejlesztés hosszú távú célja, hogy a képzés szervesen illeszkedjen a hazai bírósági, gyámhivatali gyakorlatba.

5.3 Kutatás a váltott gondoskodásról

2022 során kutatási együttműködésbe kezdtünk az Egyszülős Központtal és a Mozaikcsalád Alapítvánnyal, melynek célja a váltott gondoskodásban gyermeket nevelő szülők tapasztalataink megismerése. Az interjú kutatás tematikájában részben kapcsolódik a most záruló kutatás kvalitatív ágához, azonban annál jobban fókuszál a váltott gondoskodással kapcsolatban felmerülő kérdésekre.

5.4 Konferencia a válásról és a válás utáni közös szülőségről

A Magyar Kapcsolatügyi Mediátorok Országos Szövetséggel (MAKAMOSZ) közös szervezésű konferenciát szervezünk 2023 őszére, melynek célja a kutatás eredményeinek bemutatása, a fejlesztés alatt álló Közös szülőség pilot tréning tapasztalatainak prezentálása, valamint a válással foglalkozó, vagy csak közvetetten érintett szakemberek közötti párbeszéd elősegítése.

6. Irodalomjegyzék

- Beckmeyer, J. J., Ganong, L. H., Coleman, M., & Markham, M. S. (2017). Experiences With Coparenting Scale: A Semantic Differential Measure of Postdivorce Coparenting Satisfaction. *Journal of Family Issues*, 38(10), 1471-1490. <https://doi.org/10.1177/0192513x16634764>
- Feinberg, M. E., Brown, L. D., & Kan, M. L. (2012). A Multi-Domain Self-Report Measure of Coparenting. *Parent Sci Pract*, 12(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.638870>
- McDaniel, B. T., Teti, D. M., & Feinberg, M. E. (2017). Assessing Coparenting Relationships in Daily Life: The Daily Coparenting Scale (D-Cop). *Journal of Child and Family Studies*, 26(9), 2396-2411. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0762-0>
- Pilinszki, A. (2022). Gyermekközpontú válás – kihívások és lehetőségek. *Máltai Tanulmányok*, 4(3.), 47–59. <https://maltaitanulmanyok.hu/magazin/gyermekkozpontu-valas-kihivasok-es-lehetosegek/>
- Pilinszki, A., & Gyetvai, A. (2021). Közös szülőség a válás után: szakirodalmi áttekintés. *Mentálhigiéné és pszichoszomatika*, 22(3), 1-32.
- Pilinszki, A., & Watfa, Zs. (2022). A válás folyamata és a mediáció. *Esély: társadalom- és szociálpolitikai folyóirat*, 33(1), 56-73. <https://doi.org/10.48007/esely.2022.1.3>
- Pilinszki, A., Bata, E., Gyetvai, A., Watfa, Zs. & Danis, I. (2022) The relationship of coparenting after divorce with conflict frequency and conflict resolution: a cross-sectional study, *20th Conference of the European Divorce Network*. Brno 2022.10.13-15. https://www.researchgate.net/publication/366559327_The_relationship_of_coparenting_after_divorce_with_conflict_frequency_and_conflict_resolution_a_cross-sectional_study

Dr. Pilinszki Attila